УДК 355.425.2:929(497.115)"1942/1944"(093.2)
94(497.11)"1939/1945"(093.2)
doi: 10.5937/bastina31-32697

Оригинални научни рад

Небојша В. СТАМБОЛИЈА*
Институт за савремену историју, Београд

СТРУКТУРА ОФИЦИРСКОГ КОРА СРПСКЕ ДРЖАВНЕ СТРАЖЕ У МИТРОВИЧКОМ ОКРУГУ 1942–1944.

Апстракт: Тема овог рада је анализа официрског кора Српске државне страже у Митровичком округу. У уводном делу су објашњене промене у формацији, старешинском кадру и субординацији ове колаборационистичке војне формације на наведеном простору. У главном делу рада, на основу 43 сачувана досијеа официра, који су у неком тренутку окупације служили на простору наведеног округа, представља се њихова структура по националности, вери, месту рођења, школовању, брачном и породичном стању. Такође, дате су и кратке службене биографије свих анализираних официра. Рад је написан на основу изворне и објављене грађе, првенствено из Војног архива, штампе из тог периода и литературе.

Кључне речи: Српска државна стража, Други светски рат, окупација, Бајазит Бољетини, Пашко Пренка, Митровички округ, официри, војска, жандармерија, окупирана Србија.

ТЕРИТОРИЈАЛНА И БЕЗБЕДНОСНА РЕОРГАНИЗАЦИЈА КОЛАБОРАЦИОНИСТИЧКЕ УПРАВЕ У ОКУПИРАНОЈ СРБИЈИ КРАЈЕМ 1941. И ПОЧЕТКОМ 1942. ГОДИНЕ

Почетком 1942. године, а због потребе ефикаснијег контролисања територије окупиране Србије, долази до реорганизације безбедносно-обавештајног апарата немачке окупаторске силе. Од Више команде за нарочиту употребу и Штаба војноуправног команданта створена је институција Командујућег генерала и војног заповедника, коју је функцију вршио генерал Паул Бадер (Kreso 1979: 179-180). Оперативна група полиције (Sicherheitspolizei – SiPo) и нацистичка обавештајна служба (Sicherheitsdienst – SD) спојене су, а на чело нове институције (Заповедник полиције сигурности и службе безбедности – Befehlshaber der Sicherheitspolizei

* Научни сарадник, nstambolija@gmail.com

und der Sicherheitsdienst – BDS) дошао је пуковник Емануел Шефер. Средином фебруара формирана је институција заповедника Полиције поретка (Befehlshaber der Ordnungspolizei – BdO), а за команданта је постављен потпуковник Андреас Мај. Ове две институције су подређене новопостављеном Вишем вођи СС-а и полиције генералу Аугусту Мајснеру, чиме се довршио процес реорганизације (Koljanin 2011: 151-152).

У складу са новонасталим променама указала се и потреба за реорганизацијом колаборационистичких оружаних снага. Почетна иницијатива је кренула од колаборационистичке владе. Кроз дневну штампу су се јављале информације о новој формацији већ почетком јануара, а организација се спроводи у фебруару 1942. Иако је било и других идеја (Српска државна полиција, Српска народна гарда) на састанцима код генерала Милана Недића договорено је да се нова формација назове Српска државна стража (Димитријевић 2011: 155-158; Стамболија 2020: 56-63).

Уредба о устројству је објављена 3. марта 1942. По тој уредби, СДС је била дефинисана као униформисана и оружана трупa која врши полицијску извршну и граничну службу. У њен састав укључени су припадници дотадашње жандармерије, полицијске страже, оружаних одреда и погранични органи финансијске контроле. Припадници СДС су били у служби Министарства унутрашњих послова. Српска државна стража се делила на: 1) градску државну стражу, која је вршила службу у Београду и другим градовима, 2) пољску државну стражу, која је вршила службу на целој територији земље осим на подручјима градских стража и 3) граничну стражу, која је вршила граничну службу. На територији града Београда је, као посебна јединица која је била директно подређена управнику града Београда, службу вршила Српска државна стража Управе града Београда. На челу СДС је био командант, који је са штабом сачињавао Команду СДС. Даље, територијалном поделом СДС је била подељена на окружне (градске), а ови на среске (квартне) одреде. Срески су се даље делили на потребан број станичних одељења. Припадници су морали испуњавати одређене услове што се тиче висине, старости, писмености и сл. (Службене новине 1942).

Уредбом од 26. децембра 1941. године Србија је подељена на 14 управних округа. Тада су и прецизиране дужности и обавезе окружних начелника, којима су дата широка овлашћења. У новоформирани Митровички округ, са седиштем у Косовској Митровици, ушло је шест срезова: Вучитрнски (Вучитрн), Дежевски (Нови Пазар), Лапски (Подујево), Митровички (Косовска Митровица) и Студенички (Рашка) (Службене новине 1941).¹

1 Поред митровичког, формиран су још следећи окрузи: банатски, београдски, ваљевски, зајечарски, крагујевачки, краљевачки, лесковачки, крушевачки, моравски, нишки, пожаревачки, ужички и шабачки.

Карта Митровичког округа

СРПСКА ДРЖАВНА СТРАЖА У МИТРОВИЧКОМ ОКРУГУ

Убрзо по окупацији, на простору који је обухватао срезове са албанском и муслиманском већином (митровички, вучитрнски, дежевски и лапски), а који су остали у оквиру немачке окупационе зоне, организована је албанска жандармерија. Њоме је командовао Бајазит Бољетини, бивши капетан Југословенске војске, иначе син Исе Бољетинија, познатог албанског првака. Крајем 1941. године, бројно стање ове жандармерије је било 837 људи. Од тог броја је било 17 официра и 141 подофицир. У среским местима и у Звечану биле су команде чета. У Косовској Митровици је било 269 жандарма, Новом Пазару 153, Подујеву 151, Вучитрну 119 и Звечану 135.

У овој жандармерији је у почетку било Срба, али су они убрзо одстрањени (Божовић, Вавић 1991: 86-88).

Територијалном реорганизацијом Србије и стварањем Митровичког округа овај крај није административно укључен у састав „Недићеве Србије“, а није прихваћена ни нова организација безбедносних снага у фебруару 1942, када је створена Српска државна стража. Тек крајем априла 1942, након доласка Харолда Турнера, Георга Кисла и Милана Аћимовића у Косовску Митровицу, Албанци су, након снажног немачког притиска, прихватили да на тај простор дође један број српских стражара и да њихова жандармерија уђе у састав Српске државне страже. За окружног команданта је постављен Бајазит Бољетини, који је тада унапређен у чин мајора (Божовић, Вавић 1991: 109-111).

Српски стражари су ушли у Косовску Митровицу 25. априла 1942, а дан касније у Подујево и Вучитрн. Њихов долазак је изазвао реакције албанског и муслиманског становништва, које су претиле да прерасту у немире и сукобе, али се ситуација смирила због енергичне реакције немачког крајскоманданта у Косовској Митровици. Албански стражари су носили другачије амблеме и службене знакове у односу на остале припаднике СДС. Униформе су биле исте, али су капе биле различите. Српски стражари су носили шајкаче са српским двоглавим орлом, а албански стражари албанске војничке капе са старим Скендербеговим амблемом у облику јарца. У новембру 1942. године бројно стање СДС у Митровичком округу износило је 36 официра и 939 подофицира и стражара (Пурић 2016: 188-189).

Свака од окружних команди у Српској државној стражи је била означавана римским, а среске команде арапским бројевима. Митровичка окружна команда је означавана римским бројем IX, а среске команде: Вучитрнска (IX/1), Дежевска (IX/2), Лапска (IX/3), Митровачка (IX/4) и Студеничка (IX/5).²

На месту окружног команданта сменила су се свега двојица официра. Од формирања до 16. јуна 1944. званично је на месту команданта био Бајазит Бољетини. Након што је унапређен у чин мајора по преузимању дужности, он је још једном ванредно унапређен, добивши чин потпуковника 18. фебруара 1943. године.³ Након капитулације Италије септембра 1943. учествује у прогонима и разоружавањима српских стражара и уопште српског становништва. Одлази у Албанију и преузима команду над Добровољачким полицијским пуком „Косово“ који су формирали Немци. Ова је јединица починила многе злочине над српским становништвом у Метохији.

2 Војни архив, Недићева архива, 144-1-23, Наредба бр. 14 Команданта СДС од 28. марта 1942.

3 ВА, НДА, 145-1-27, Наредба бр. 14 Команданта СДС од 18. фебруара 1943.

Након ослобођења је избегао у емиграцију (Живковић 2018: 405-406). Званично од 16. јуна 1944, а фактички већ од септембра 1943. године, дужност окружног команданта обављао је мајор Пашко Н. Пренка, који је истовремено био и на дужности предстојника градске полиције у Косовској Митровици. Он је био у непосредној вези са Гестапоом и један од најпоузданијих сарадника немачке полиције (Божовић-Вавић 1991: 166-167).

У јесен 1944. долази до распада организације СДС у овом округу. Српски припадници су делом дезертирали, а делом се прикључили партизанским јединицама, а албански су такође дезертирали или се прикључили балистичким и вулнетарским формацијама, које су наставиле да се боре против јединица НОВЈ (Стамболија 2020: 145-146).

СТРУКТУРА ОФИЦИРА СДС У МИТРОВИЧКОМ ОКРУГУ

Наведеном уредбом о устројству СДС кандидати за ступање у официрски кор морали су испуњавати неколико услова: да су српске народности и чисто аријевског порекла; да су навршили 18 и нису прекорачили 30 година живота; да су телесно и душевно здрави; да су неожењени, удовци без деце или законски разведени од жене без деце; да су беспрекорног владања; да имају најмање средњу школску спрему; да су високи најмање 168 цм (за пољску стражу), 169 цм (за градску стражу), односно 170 цм (за пријем у Српску државну стражу Управе града Београда). Међутим, у одређеним ситуацијама Министар унутрашњих послова је, на предлог команданта СДС, могао евентуалне кандидате за пријем ослободити свих услова осим да су душевно и телесно здрави и да имају чисто аријевско порекло. Уколико им није признат ранији чин односно положајна група, официри су почињали службу са чином потпоручника-приправника државне страже Х или, ако је у питању лице са факултетском дипломом, IX положајне групе. У зависности од школованости трајала је и приправничка служба. Тако је она за кандидате са факултетском спремом трајала годину дана, са средњом школском спремом две и за све остале три године (Службене новине 1942).

Иако је СДС формирана 3. марта 1942. године, званично превођење официра у кор Српске државне страже десило се тек средином октобра 1942. године. Тада се скоро читав састав официрског кора нашао у дневним новинама *Ново време* и том приликом су им одређене положајне групе (Ново време 1942, Ново време 1942а). У исто време регулисан је и статус Српске граничне страже која је издвојена из СДС и од ње створена посебна војна формација која је потчињена Министарству финансија (Службене новине 1942а).

У Војном архиву у Београду, у фонду Недићева архива (кутије 141, 142 и 143) сачувана су 664 досијеа официра Српске државне страже. Од наведених, издвојили смо 43 официра који су, у неком тренутку рата, служили у Митровичком округу и извршили анализу.

Национална структура официра СДС
у Митровичком округу

Национална и верска структура анализираних припадника официрског кора није била потпуно у складу са структуром становништва у округу у коме је, према немачким подацима, живело 83.749 Срба (44,25%) од укупног броја од 189.252 становника (Божовић, Вавић 1991: 50). Нешто мање од половине анализираних официра је била српске националности (21 – 48,84%), док је Албанаца било 16 (37,21%). Четири официра су били пореклом Словенци (2,86%), а била су и два Руса (4,65%). Слична је била и верска структура. Официра са православном вероисповешћу је било 23 (53,49%), муслимана 15 (34,88%), а католика је било 5 (11,63%).

Према месту рођења, приметна је доминација кадрова рођених на подручју бивше Краљевине Србије, одакле је била велика већина анализираних официра (28 – 65,12%). Чак половина од њих (15) је била рођена управо на простору анализираног простора, односно Митровичког округа. Пореклом из бивше Аустро-Угарске, али са подручја која су припала југословенској краљевини, било је 5 официра, односно 11,63%. Из бивше Краљевине Црне Горе пореклом су била тројица официра, а исто колико је било рођено и на простору Албаније (6,98%). Двојица су рођена у Русији и по један у Италији и Немачкој.

Образовна структура офицйра СДС
у Мййровйчком округу

Будући да је велики број школованих офицйра завршио у заробљеништву, недостајући број неопходан за попуну формације примљен је у кор СДС из грађанства или унапређењем подофицйрског кадра. Овај проблем је нарочито био изражен у Мййровйчком округу, у ком је школованих офицйра (са завршеном Нйжом школом војне академије или сличном одговарајућом спремом) било свега нешто више од трећине (15 - 34,88%). Ипак, неки облик завршене нйже војне школе (подофицйрске) имао је 21 офицйр (48,84%), док их је седморица (16,28%) унапређено у офицйрске чинове из грађанства.

Иако је новостворена формација била замишљена као наследник жандармерије, тек деветорица офицйра (20,93%) су раније служила у Југословенској жандармерији. Ово је ипак нешто више ако се упореди са целокупним офицйрским кором СДС, у којој је из жандармерије вукло порекло 15,66% (Stambolija 2011: 37-38).

Досијеа нам дају и информацију коју су од класа завршили они који су студирали на Нйжој школи војне академије. Сви офицйри су се школовали у класама које су завршили академију у периоду 1929–1939, тј. од 54. до 64. класе. То су особе које су углавном рођене у периоду од 1907–1920. и до почетка рата имале између 21–34 године, из чега закључујемо да је највећи број школованих офицйра био релативно млад.

Иако је један од услова за ступање у офицйрски кор био и да су кандидати нежењени, разведени или удовци без деце, стање ствари на терену је принудило колаборационистичке власти да тај услов не примењују.

Од анализираног броја официра, више од три четвртине су били ожењени (33 – 76,74%), а овај услов је испуњавало свега 10 (23,26%). Мада их је већина било ожењених, готово половина је било без деце – њих 21 (48,84%). Једно дете је имало њих 6 (13,95%), двоје 8 (18,60%), а троје и више деце такође осморица официра (18,60%). Велика је несразмера у броју деце између одређених националности. Док су официри српске националности у просеку имали 0,62, официри албанске националности су имали 2,56, а словеначке 1,5 деце. Рекордери су свакако били потпоручник Рагиб Потуровић са осморо и потпоручник Ходо Пљакић са седморо деце.

У наставку наводимо кратке службене биографије свих анализираних официра, уз напомену да је сасвим сигурно да знатан број досијеа официра није сачуван, укључујући и досије првог окружног команданта Бајазита Бољетинија. Поредећи Митровачки са неким другим окрузима који су имали једнак број срезова, сматрамо да недостаје између 30% и 40% досијеа, односно да је укупан број официра који је служио у округу био 60-70 (Стамболија 2019: 341-360).

БИОГРАФИЈЕ ОФИЦИРА СДС У МИТРОВИЧКОМ ОКРУГУ

АМИЦИЋ (ЈОСИП) ЈОСИП. Рођен у селу Брестовица (срез Комански, округ Сежански, Италија) 28. августа 1899. Вероисповест католичка, народност словеначка. Завршио коњичку подофицирску школу у 7. класи. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао на месту ађутанта коњичке школе. Унапређен у чин: потпоручника 1.4.1927, поручника 3.4.1931, капетана 2. класе 6.9.1935. и капетана 1. класе 6.9.1938. Распоред у Митровичком округу: помоћник команданта Окружне команде СДС (6.5.1944-?)⁴

БОШКОВИЋ (ДОБРИВОЈЕ) БОЖИДАР. Рођен у Урошевцу 28. марта 1911. Вероисповест православна, народност српска. Завршио Нижу школу војне академије у 57. класи. Служио као активни официр у жандармерији, а рат га је затекао на месту водника Доњомилановачког жандармеријског вода. Унапређен у чин: потпоручника 1.10.1932, поручника 1.10.1936. и капетана 2. класе 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: командир одреда пољске страже среза Кос. Митровица (21.5.1942-29.10.1942); обавештајни официр Команде СДС Митровичког округа (30.10.1942-3.12.1942); на служби у одреду пољске страже среза Дежевског (4.12.1942-16.4.1943).⁵

БОЉЕТИНАЦ (ИСО) ФАИК. Рођен у Косовској Митровици 1. априла 1906. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио подофицирску школу. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао

4 ВА, НДА, 141-1-23.

5 ВА, НДА, 141-2-3.

на служби у 3. коњичком пуку. Унапређен у чин: потпоручника 1.5.1941. и поручника 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: командир одреда пољске страже среза Митровичког (1.8.1941-?).⁶

БОЉЕТИНАЦ (ИСО) КАПЛАН. Рођен у Косовској Митровици 12. јуна 1912. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио пешадијску подофицирску школу у Загребу. Служио као активни офицер у војсци, а рат га је затекао на служби у 22. пољској бази у Орловићу код Приштине. Унапређен у чин: потпоручника 1.5.1941. и поручника 25.4.1943. Распоред у Митровичком округу: на служби у одреду пољске страже среза Дежевског (22.8.1942-?); обавештајни офицер Команде СДС округа Митровичког (?).⁷

БАЗОВИЋ (МИЛИЈА) МИЛОРАД. Рођен у Ужицу 12. септембра 1911. Вероисповест православна, народност српска. Завршио болничарску подофицирску школу. Служио као активни санитетски офицер у војсци, а рат га је затекао на служби у унутрашњем одељењу Косовске сталне војне болнице. Унапређен у чин: потпоручника 1.4.1940. и поручника 16.4.1944. Распоред у Митровичком округу: на служби у одреду пољске страже среза Вучитрнског (23.4.1943-?).⁸

БРАНКОВИЋ (ДРАГОМИР) МИРОЉУБ. Рођен у селу Извор (Сврљиг) 14. априла 1914. Вероисповест православна, народност српска. Завршио Нижу школу војне академије у 62. класи. Служио као активни офицер у војсци, а рат га је затекао на месту водника 7. чете 24. пешадијског пука. Унапређен у чин: потпоручника 1.10.1937. и поручника 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: на служби у одреду пољске страже среза Вучитрнског (7.7.1942-27.7.1942).⁹

БЕКТЕШ (Б.) ТЕФИК. Рођен у Косовској Митровици 14. фебруара 1914. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио резервну подофицирску школу. Пре рата служио као чиновник. Унапређен у чин: потпоручника 31.10.1943. Распоред у Митровичком округу: ађутант СДС округа Митровичког (8.11.1943-?).¹⁰

ВУЈИЧИЋ (БЛАГОЈЕ) ВУКАДИН. Рођен у селу Грошница (Гружа) 27. марта 1898. Вероисповест православна, народност српска. Завршио пешадијску подофицирску школу. Служио као активни офицер у војсци, а рат га је затекао на месту руковаоца групе магацина експлозивног материјала у Крушедолу. Унапређен у чин: потпоручника 30.9.1924, поручника 1.9.1928, капетана 2. класе 1.12.1933. и капетана 1. класе 11.12.1936. Распоред у Митровичком округу: командир граничног одреда среза Дежевског (?).¹¹

6 ВА, НДА, 141–2–13.

7 ВА, НДА, 141–2–14.

8 ВА, НДА, 141–2–15.

9 ВА, НДА, 141–2–16.

10 ВА, НДА, 141–2–22.

11 ВА, НДА, 141–3–2.

ВУЈОВИЋ (МИЛОЈКО) ДРАГУТИН. Рођен у селу Павлица (Рашка) 3. јуна 1908. Вероисповест православна, народност српска. Завршио пешадијску подофицирску школу у 36. класи. Служио као активни подофицир у војсци, а рат га је затекао на служби у 6. чети 24. пешадијског пука. Унапређен у чин: потпоручника 29.9.1943. Распоред у Митровичком округу: на служби у одреду пољске страже среза Студеничког (4.3.1942-5.11.1943; 27.1.1944-?).¹²

ДРАЖАНИН (РЕЏЕП) МЕХМЕД. Рођен у Новом Пазару 9. септембра 1912. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио школу за резервне пешадијске официре. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао на месту водника 9. чете 24. пешадијског пука. Унапређен у чин: потпоручника 1.12.1939. Распоред у Митровичком округу: иследник окружне Команде СДС (8.11.1943-?).¹³

ДРАГОВИЋ (ИЛИЈА) ДУШАН. Рођен у селу Загарач (Даниловград) 1. фебруара 1897. Вероисповест православна, народност српска. Завршио 4 разреда гимназије. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао на месту команданта 1. батаљона 24. пешадијског пука. Унапређен у чин: потпоручника 21.4.1920, поручника 28.6.1924, капетана 2. класе 15.8.1929, капетана 1. класе 6.9.1932, мајора 6.9.1937. и потпуковника 25.4.1943. Распоред у Митровичком округу: помоћник окружног команданта СДС (17.8.1942-8.3.1943).¹⁴

ЂОРЂЕВИЋ (ЂИРА) ДИМИТРИЈЕ. Рођен у Скопљу 9. августа 1916. Вероисповест православна, народност српска. Завршио Нижу школу интендантске академије у 12. класи. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао на месту интенданта 7. коњичког пука. Унапређен у чин: потпоручника 1.10.1938. и поручника 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: руковалац интендантског слагалишта СДС округа Крагујевачког, одељак у Рашкој (3.6.1942-22.10.1942).¹⁵

ЗЕЈНУЛА (ХУСЕИН) АСАН. Рођен у Кочану (Штип) 27. јуна 1917. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио пешадијску подофицирску школу. Служио као активни подофицир у војсци, а рат га је затекао на служби у отсеку за утврђивање бр. 4. Унапређен у чин: потпоручника 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: референт за моторизацију Окружне команде СДС (24.12.1942-?).¹⁶

ИБРАХИМОВИЋ (РАИМ) ХУСЕИН. Рођен у селу Грдовац (Подујево) 15. марта 1915. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио пешадијску подофицирску школу. Пре рата служио као активни подофицир

12 ВА, НДА, 141-3-24.

13 ВА, НДА, 141-5-12.

14 ВА, НДА, 141-5-29.

15 ВА, НДА, 141-6-26.

16 ВА, НДА, 141-9-7.

у војсци. Унапређен у чин: потпоручника 31.12.1942. Распоред у Митровичком округу: на служби у Окружној команди СДС (6.1.1943-?).¹⁷

ЈУСУФИ (ОМЕР) МУХАРЕМ. Рођен у Вучитрну 28. маја 1902. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио Нижу школу турске војне академије. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао на месту водника 48. пешадијског пука. Унапређен у чин: потпоручника 1.5.1918, поручника 1.12.1941. и капетана 2. класе 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: ађутант Окружне команде СДС (12.8.1942-8.11.1943); командир Митровичке чете СДС (9.11.1943-?).¹⁸

ЈУСУФ (АЉУШ) ХОЋАЈ. Рођен у месту Битић (Албанија) 10. октобра 1906. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио Официрску школу у Тирани. Пре рата служио као активни официр у Албанској војсци на месту командира митраљеске чете. Унапређен у чин: потпоручника 27.5.1927, поручника 28.11.1932, капетана 2. класе 29.11.1939. и капетана 1. класе 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: командир одреда пољске страже среза Вучитрнског (1.11.1941-?).¹⁹

КОНИЧАНИН (АРИФ) ЏЕМАИЛ. Рођен у селу Кониче (Пећ) 12. октобра 1911. Вероисповест исламска, народност албанска. Нема података о школовању. Служио као активни подофицир у војсци, а рат га је затекао на служби у 24. пешадијском пуку. Унапређен у чин: потпоручника 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: водник одреда пољске страже среза Дежевског (27.3.1944-4.5.1944); водник одреда пољске страже среза Вучитрнског (5.5.1944-?).²⁰

КЕШЕ (АЛБИН) АЛБИН. Рођен у Хамбургу (Немачка) 6. јуна 1912. Вероисповест католичка, народност словеначка. Завршио пешадијску подофицирску школу. Служио као активни подофицир у војсци, а рат га је затекао на служби у пешадијском пуку Краљеве гарде. Унапређен у чин: потпоручника 22.5.1942. Распоред у Митровичком округу: на служби у одреду градске страже у К. Митровици (2.10.1942-?).²¹

КОРДА (БРАНКО) МИЛОШ. Рођен у Мирковцима (Винковци) 21. новембра 1900. Вероисповест православна, народност српска. Завршио инжињеријску подофицирску школу у 16. класи. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао на месту руковаоца слагалишта 2. понтонирског пука. Унапређен у чин: потпоручника 1.10.1927, поручника 31.12.1931. и капетана 2. класе 24.2.1943. Распоред у Митровичком округу: референт за инжињерију Окружне команде СДС (3.11.1942-?).²²

17 ВА, НДА, 141–10–11.

18 ВА, НДА, 142–1–23.

19 ВА, НДА, 142–1–41.

20 ВА, НДА, 142–2–13.

21 ВА, НДА, 142–2–33.

22 ВА, НДА, 142–2–39.

КРАСОЈЕВИЋ (МИЛАН) РАНКО. Рођен у селу Мислопоље (Рашка) 15. октобра 1896. Вероисповест православна, народност српска. Завршио ратарску школу. Служио као активни официр у жандармерији, а рат га је затекао на месту водника Новопазарског жандармеријског вода. Унапређен у чин: потпоручника 6.6.1922, поручника 17.12.1928. и капетана 2. класе 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: на служби у одреду пољске страже среза Студеничког (19.6.1942-11.3.1943).²³

ЛАЛИЋ (НОВИЦА) ДУШАН. Рођен је у селу Цецуни (Андријевица) 3. децембра 1915. Вероисповест православна, народност српска. Завршио две године Правног факултета. Служио као активни официр у жандармерији, а рат га је затекао на месту водника Неготинског жандармеријског вода у оквиру Вардарског жандармеријског пука. Унапређен у чин: потпоручника 1.12.1938, поручника 16.1.1942. и капетана 2. класе 4.6.1944. Распоред у Митровичком округу: командир одреда пољске страже среза Студеничког (6.3.1942-31.5.1942); официр за безбедност и наставу Окружне команде СДС (1.6.1942-5.10.1942).²⁴

ЛАПЧЕВИЋ (РАДЕ) БРАНКО. Рођен је у селу Славско Поље (Вргин Мост) 31. маја 1905. Вероисповест православна, народност српска. Завршио школу за резервне пешадијске официре. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао на месту водника 27. чете граничне трупе. Унапређен у чин: потпоручника 17.12.1929, поручника 3.4.1935. и капетана 2. класе 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: на служби у одреду градске страже у К. Митровици (21.8.1942-1.10.1942).²⁵

ЛИХАЧЕВ (АЛЕКСАНДАР) АНАТОЛИЈЕ. Рођен у месту Холм (Русија) 7. марта 1906. Вероисповест православна, народност руска. Завршио Нижу школу војне академије у 54. класи. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао на служби у 13. посадном батаљону. Унапређен у чин: потпоручника 1.4.1929, поручника 1.4.1933. Распоред у Митровичком округу: водник Митровичке чете СДПС (20.3.1944-?).²⁶

ЛИТКИН (ВЛАДИМИР) ЈУРАЈ. Рођен у месту Арханка (Русија) 2. маја 1888. Вероисповест православна, народност руска. Завршио руску Нижу школу војне академије. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао на служби у команди Косовско Митровичког војног округа. Унапређен у чин: потпоручника 6.8.1908, поручника 6.8.1910. и капетана 2. класе 20.3.1944. Распоред у Митровичком округу: на служби у одреду пољске страже среза Дежевског (27.3.1944-?).²⁷

23 ВА, НДА, 142-2-40.

24 ВА, НДА, 142-3-3.

25 ВА, НДА, 142-3-4.

26 ВА, НДА, 142-3-10.

27 ВА, НДА, 142-3-15.

МАРКОВИЋ (СТЕВАН) НИКОЛА. Рођен у Крушевцу 26. децембра 1906. Вероисповест православна, народност српска. Завршио војно санитетску школу у 2. класи. Служио као активни санитетски официр у војсци, а рат га је затекао на месту ађутанта Косовске сталне војне болнице. Унапређен у чин: потпоручника 17.12.1929, поручника 6.9.1934, капетана 2. класе 6.9.1938. и капетана 1. класе 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: ађутант граничног одреда Команде СДС округа Митровичког (8.3.1942–7.5.1942).²⁸

МИХАИЛОВИЋ (МИХАИЛО) ДРАГОЉУБ. Рођен у Крагујевцу 11. децембра 1911. Вероисповест православна, народност српска. Завршио Нижу школу војне академије у 58. класи. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао на месту водника 41. пешадијског пука. Унапређен у чин: потпоручника 1.10.1933, поручника 1.10.1937. и капетана 2. класе 29.3.1943. Распоред у Митровичком округу: командир одреда пољске страже среза Студеничког (19.2.1943–6.12.1943; 13.5.1944–?).²⁹

МИТРОВИЋ (ПЕТРОНИЈЕ) ДРАГОСЛАВ. Рођен у Ужицу 8. децембра 1914. Вероисповест православна, народност српска. Завршио пешадијску подофицерску школу. Служио као активни подофицер у војсци, а рат га је затекао на служби у школи за резервне пешадијске офицере. Унапређен у чин: потпоручника 31.12.1942. и поручника 4.6.1944. Распоред у Митровичком округу: на служби у одреду пољске страже среза Студеничког (16.1.1943–21.1.1944).³⁰

МИШКОВИЋ (ЖИВАДИН) РАТОМИР. Рођен у селу Орашје (Варварин) 26. јула 1914. Вероисповест православна, народност српска. Завршио Нижу школу војне академије у 64. класи. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао на месту водника 2. батерије 2. самосталног дивизиона тешке артиљерије. Унапређен у чин: потпоручника 1.10.1939. и поручника 1.11.1943. Распоред у Митровичком округу: на служби у одреду пољске страже среза Вучитрнског (1.5.1942–10.12.1942); на служби у одреду пољске страже среза Митровичког (11.12.1942–3.7.1943).³¹

МИШИЋ (АНДРЕЈ) АЛОЈЗ. Рођен у месту Церкница (Словенија) 19. маја 1897. Вероисповест католичка, народност словеначка. Завршио жандармеријску подофицерску школу. Служио као активни подофицер у жандармерији, а рат га је затекао на служби у жандармеријској станици Рожаје. Унапређен у чин: потпоручника 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: руковалац спреме и материјала Окружне команде СДС (22.11.1942–?).³²

28 ВА, НДА, 142–5–3.

29 ВА, НДА, 142–5–17.

30 ВА, НДА, 142–5–25.

31 ВА, НДА, 142–5–27.

32 ВА, НДА, 142–5–55.

ПОТУРОВИЋ (РАГИЋ) АБИД. Рођен у Новом Пазару 17. марта 1902. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио 1. пешадијску подофицерску школу у 28. класи. Служио као активни подофицер у војсци, а рат га је затекао на служби у штабу 22. возарског ескадрона. Унапређен у чин: потпоручника 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: иследник Окружне команде СДС (24.12.1942-26.3.1944); официр за безбедност и наставу Окружне команде СДС (27.3.1944-4.5.1944); водник одреда пољске страже среза Дежевског (5.5.1944-?).³³

ПЉАКИЋ (МЕХМЕТ) ХОДО. Рођен у Новом Пазару 15. марта 1895. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио жандармеријску подофицерску школу. Служио као активни подофицер у жандармерији, а рат га је затекао на служби у жандармеријској станици Прилужје. Унапређен у чин: потпоручника 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: на служби у одреду пољске страже среза Вучитрнског (1.12.1942-4.5.1944); официр за безбедност и наставу Окружне команде СДС (5.5.1944-?).³⁴

ПЕТРОВИЋ (ИЛИЈА) ВИДАК. Рођен у селу Биоче (Подгорица) 15. јуна 1915. Вероисповест православна, народност српска. Завршио артиљеријску подофицерску школу. Служио као активни подофицер у војсци, а рат га је затекао на месту наредника батерије 27. самосталног артиљеријског дивизиона. Унапређен у чин: потпоручника: 13.6.1943. Распоред у Митровичком округу: на служби у интендантском одељку Окружне команде СДС (1.11.1942-?).³⁵

ПОПОВИЋ (СВЕТОЛИК) ПЕТРИСЛАВ. Рођен у селу Вучковица (Кнић) 18. јула 1903. Вероисповест православна, народност српска. Завршио 1. пешадијску подофицерску школу. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао на месту руковаоца књижице и осталог материјала Артиљеријско-техничког одељења Министарства војске и морнарице. Унапређен у чин: потпоручника 1.10.1938. и поручника 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: на служби у Окружној команди СДС (6.1.1943-14.8.1943).³⁶

ПАРЛИЋ (САЗДА) ЈЕЗДИМИР. Рођен у Вучитрну 16. јула 1912. Вероисповест православна, народност српска. Завршио школу за резервне пешадијске официре. Служио као активни официр у војсци, а рат га је затекао на месту водника 6. чете 7. пешадијског пука. Унапређен у чин: потпоручника 30.5.1940. и поручника 4.6.1944. Распоред у Митровичком округу: обавештајни официр Окружне команде СДС (4.12.1942-26.7.1943); заступник командира одреда пољске страже среза Студеничког (17.11.1943-15.5.1944).³⁷

33 ВА, НДА, 143-1-19.

34 ВА, НДА, 143-1-26.

35 ВА, НДА, 143-1-30.

36 ВА, НДА, 143-1-45.

37 ВА, НДА, 143-1-46.

ПРЕНКА (НИКОЛА) ПАШКО. Рођен у Скадру (Албанија) 30. априла 1893. Вероисповест католичка, народност албанска. Завршио 5 разреда гимназије и информативни курс за жандармеријске офицере у Сремској Каменици. Служио као активни офицер у жандармерији, а рат га је затекао на служби у коњичком ескадрону Београдског жандармеријског пука. Унапређен у чин: потпоручника 1.10.1917, поручника 14.10.1924, капетана 2. класе 17.12.1928, капетана 1. класе 1.4.1932. и мајора 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: на служби у штабу Окружне команде СДС (25.12.1942–24.7.1943); предстојник предстојништва градске полиције у К. Митровици (25.7.1943–15.6.1944); окружни командант СДС (16.6.1944–?).³⁸

РИЗА (РИЗА) АЛИЈА. Рођен у селу Доњи Жабари (Косовска Митровица) 26. фебруара 1914. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио 4 разреда гимназије. Пре рата служио као активни подофицер у војсци. Унапређен у чин: потпоручника 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: референт привредне полиције Окружне команде СДС (4.11.1942–?).³⁹

РАДОЈЧИЋ (ЈОВАН) ЂУРО. Рођен у селу Зденци (Славонски Брод) 20. августа 1904. Вероисповест православна, народност српска. Завршио пешадијску подофицерску школу. Служио као активни офицер у војсци, а рат га је затекао на месту архивара штаба Осјечке дивизијске области. Унапређен у чин: потпоручника (војног писара 4. класе) 8.12.1934, поручника (војног писара 3. класе) 31.12.1938. и капетана 2. класе (25.4.1943). Распоред у Митровичком округу: благајник Окружне команде СДС (18.1.1943–13.4.1943).⁴⁰

СТОЈАНОВИЋ (ЖИВОТА) НИЋИФОР. Рођен у селу Лозовик (Велико Орашје) 19. јула 1901. Вероисповест православна, народност српска. Завршио коњичку подофицерску школу у 8. класи. Служио као активни офицер у војсци, а рат га је затекао на месту руковаоца слагалишта коњичке школе. Унапређен у чин: потпоручника 1.4.1941. и поручника 4.6.1944. Распоред у Митровичком округу: на служби у Ибарско-старо-колашинском одреду Рашка-Ушће (1.4.1942–24.12.1942).⁴¹

САВИЋ (СТЕВАН) БОРИВОЈЕ. Рођен у селу Кушиљево (Свилајнац) 15. децембра 1910. Вероисповест православна, народност српска. Завршио Нижу школу интендантске академије у 7. класи. Служио као активни интендантски офицер у војсци, а рат га је затекао на месту благајника барутанског батаљона Завода „Обилићево“. Унапређен у чин: потпоручника 1.4.1933, поручника 1.4.1937, капетана 2. класе 1.4.1941. и капетана 1. класе 16.4.1944.

38 ВА, НДА, 143–2–8.

39 ВА, НДА, 143–3–3.

40 ВА, НДА, 143–3–15.

41 ВА, НДА, 143–4–2.

Распоред у Митровичком округу: режисер Косовске области СДС (2.4.1942-31.5.1942); благајник Окружне команде СДС (1.6.1942-24.12.1942).⁴²

СВЕТЛИЧ (МАТО) АРТУР. Рођен у месту Тржић (Словенија) 5. јануара 1905. Вероисповест католичка, народност словеначка. Завршио гимназију са матуром. Служио као активни официр у жандармерији, а рат га је затекао на служби у Штабу београдског жандармеријског пука. Унапређен у чин: потпоручника 17.12.1928, поручника 17.12.1932, капетана 2. класе 6.9.1937, капетана 1. класе 6.9.1940. и мајора 2.7.1943. Распоред у Митровичком округу: официр за безбедност и наставу Окружне команде СДС (22.5.1942-23.5.1942).⁴³

ТАНЧИ (СЕЉИМ) ЕЛМАС. Рођен у месту Буљис (Дебар, Македонија) 15. децембра 1901. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио Официрску школу у Тирани. Служио као активни официр у жандармерији пре рата. Унапређен у чин: потпоручника 15.4.1928, поручника 28.12.1932, капетана 2. класе 28.12.1937. и капетана 1. класе 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: командир одреда пољске страже среза Лабског (1.9.1942-?).⁴⁴

БАМИЛИ (ЈУСУФ) МЕХМЕД. Рођен у К. Митровици 25. августа 1905. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио два разреда трговачке школе. Без података о његовој служби пре рата. Унапређен у чин: потпоручника 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: командир одреда градске страже у Косовској Митровици (24.12.1942-?).⁴⁵

ЦЕВЦЕТ (БАЈРАМ) БАЈРАМ. Рођен у К. Митровици 15. августа 1907. Вероисповест исламска, народност албанска. Завршио пешадијску подофицирску школу и Официрску школу у Албанији. Пре рата служио као активни официр у Албанској војсци. Унапређен у чин: потпоручника 1.10.1928, поручника 28.11.1931, капетана 2. класе 28.11.1937. и капетана 1. класе 11.10.1942. Распоред у Митровичком округу: командир одреда пољске страже среза Дежевског (15.8.1942-?).⁴⁶

АРХИВСКА ГРАЂА

Војни архив, Недићева архива, кутије 142-145.

ПШТАМПА

Службене новине 1941: „Уредба о административној подели земље“. *Службене новине*, 26. децембар 1941.

42 ВА, НДА, 143-4-4.

43 ВА, НДА, 143-4-43.

44 ВА, НДА, 143-6-11.

45 ВА, НДА, 143-7-4.

46 ВА, НДА, 143-8-10.

- Службене новине 1942: „Уредба о устроїству Српске државне страже“. *Службене новине*, 3. март 1942.
- Службене новине 1942а: „Уредба о Српској граничној стражи“. *Службене новине*, 20. октобар 1942.
- Ново време 1942: „Превод офицера у Српску државну стражу“. *Ново време*, 14. октобар 1942.
- Ново време 1942а: „Превод офицера у Српску државну стражу“. *Ново време*, 18. октобар 1942.

ЛИТЕРАТУРА

- Божовић, Вавић 1991: Бранислав Божовић, Милорад Вавић. *Сурова времена на Косову и Метохији. Квислинзи и колаборација у Друћом свећском раћу*. Институт за савремену историју: Београд.
- Димитријевић 2011: Бојан Димитријевић. *Војска Недићеве Србије*. Институт за савремену историју: Београд.
- Живковић 2018: Милутин Живковић. *Између „Велике Албаније“ и окућиране Србије. Нови Пазар, Тућин и Ибарски Колашин (1941-1944)*, Институт за српску културу: Приштина/Лепосавић.
- Koljanin 2011: Milan Koljanin. „Struktura i delovanje policije nacističke Nemačke u okupiranoj Srbiji 1941-1944“. *Istorija 20. veka*, 3/2011, 143-156.
- Kreso 1979: Muharem Kreso. *Njemačka okupaciona uprava u Beogradu 1941-1944*. Istorijski arhiv Beograda: Beograd.
- Пурић 2016: Мирослав Р. Пурић. „Квислиншке и колаборационистичке снаге у немачкој окупационој зони на Косову и Метохији до капитулације Италије.“ *Косово и Метохија у Друћом свећском раћу – седам деценија касније*. Зборник радова. Ур. Владан Виријевић, Далибор Елезовић. Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 179-203.
- Stambolija 2011: Nebojša Stambolija. „Oficirski kor Srpske državne straže“. *Istorija 20. veka*, 1/2015, 35-44.
- Стамболија 2019: Небојша Стамболија. „Структура официрског кора Српске државне страже у Лесковачком округу 1942-1944“. *Лесковачки зборник*, LIX, 341-360.
- Стамболија 2020: Небојша В. Стамболија. *Српска државна сїѣража 1942-1945*. Докторска дисертација: Београд.

Nebojša V. STAMBOLJIA

STRUCTURE OF THE OFFICER'S CORPS OF SERBIAN STATE GUARD
IN KOSOVSKA MITROVICA DISTRICT 1942-1944

SUMMARY

The topic of this paper is the analysis of the officer's corps of the Serbian State Guard in Kosovska Mitrovica district. The introductory part explains the changes in formation, senior staff and the subordination of this collaborationist military formation in the mentioned area. In the main part of the work, based on the files of 43 officers, who served at some time in the occupation in aforementioned district, their structure is presented according to nationality, religion, place of birth, education, marital and family status. Also, short official biographies of all the officers examined were also given. The article is written on the basis of the original and published material, primarily from the Military Archive, the corresponding periodicals and literature.

Key words: Serbian State Guard, World War II, occupation, Bajazit Boljetini, Paško Prenka, Kosovska Mitrovica District, officers, army, gendarmerie, occupied Serbia.